

גלריה בנימין

תל-אביב

מארס 2014

מאת מרב שין-אלון

קוורטט – לקסיקון לארבעה קולות

במעין מהלך הפוך מתערוכה קבוצתית שבה מתקיימת קרבה המייצרת תזה, יצרו האמניות נועה בן-נון מלמד, איריס חסיד, נורית ירדן ופראנס לבה-נדב ארבע מיני תערוכות, כל אחת בקיר נפרד, כמעט רטרופקטיבי. העבודה על התערוכה "קוורטט", שהיא תוצר של דיאלוג בין האמניות שאצרו את התערוכה מתוך שיתוף פעולה קבוצתי, החלה ברעיון לנסות לבדוק את המוטיבים הבולטים שכל אחת השתמשה בהם ביצירה שלה לאורך השנים ומהם לייצר לקסיקון דימויים אישי. תהליך הבדיקה המשותף והשמירה על האוטונומיה של כל אחת, הולידו חיבורים בלתי צפויים בין הקירות, בין הדימויים ובין הנרטיבים הגלויים והסמויים.

נועה בן-נון מלמד

"אחד הדברים שמאפיינים את העבודה שלי הוא שמהצילום שלי אי אפשר ללמוד על המציאות. כל צילום הוא תמיד סוג של ניכוס, אבל יש לי צורך לעשות פעולה נוספת של הרחקה והתערבות. הצילום עבורי, הוא תיעוד של חוויה – לא של עובדות."

נועה בונה בתערוכה קיר בעל תחביר פרגמנטלי במטרה להפוך את המקבץ כולו לעבודה אחת. את הדימויים שבחרה, חלקם חדשים וחלקם מתקופות שונות ביצירתה, היא הדפיסה בשחור לבן ובגדלים שונים ותלתה על קיר צבוע אפור. עבודתה מורכבת מצילומים שהיא צילמה, דימויים שהיא ניכסה לעצמה ממקורות שונים, ועבודת וידאו שמפיחה חיים בצילום קפוא.

בקיר שלה נפגשים יחד דמות של ילדה הלקוחה מאלבום המשפחה, צילה של הצלמת בחול, דימוי של אניית מלחמה, צילומים מתוך הבית ומולם צילומים ממרחבי הטבע, מוטיבים של חיים ובריאה, כליה ואובדן. יש מתח ושקט מחריש אזניים בצילומים המאופקים שלה ובתוך השקט הזה בולט המרחב הנפער בין מה שקפא לבין מה שממשיך לנוע. הסוסים השועטים על הקיר לקוחים מתוך גלויה תלת ממדית, צבעונית, באופן שחושף את הפגיעות של הדימוי שמעשה האשליה שלו מתפרק לעוד ועוד אפורים.

איריס חסיד

"הצילום עבורי הוא כלי למחקר אנתרופולוגי שבאמצעותו מתגלה הפער בין מה שהמצולם רוצה לחשוף לבין מה שנחשף באמת. אני חוקרת את הצילום הקבוצתי בתרבות שבה הזהות נבנית דרך ייצוגים ודימויים".

איריס, עוסקת בייצוג של נערות ונשים צעירות בצילום. הקיר שלה מורכב מפורטרטים שנלקחו משלושה פרויקטים: סדרה מתמשכת של נערות מתחפשות, חיילות בטירונות ומסדרה של בתה וחברותיה המתבגרות. בעבודותיה היא עוקבת אחר תבניות התנהגות המאפיינות את בניית הזהות אצל בני נוער בשלב של המיניות המבצבצת, תוך דגש על שפת הגוף, המבט והלבוש. באמצעות הצילום חסיד חוקרת את השפעת האמריקניזציה, המדיה והרשתות החברתיות על עיצוב הזהות בגיל הנעורים כתופעה אנתרופולוגית. הקיר שלה מורכב ממבחר עבודות שצולמו בלילה, על רקע צמחייה. זוהי בחירה במרחב שמיצג הרפתקה, מיסתורין, תשוקה, גן אסור, פנטזיה והיקסמות. הבחירה בסביבה של כעין "כניסה אל

היער", מסמנת את המעבר מילדות לבגרות. מרחב שהוא מנותק מהיום יום, אך יחד עם זאת מקיים את הפוטנציאל לדמיון.

פראנס לבה-נדב

"הצילום שלי הוא חיפוש בלתי פוסק אחרי ניסיון לייצג עולם שהוא בין עולמות, בין מה שיש לו משקל לבין מה שהוא נטול משקל, באופן שנוגע גם בשאלת הנוכחות הספיריטואלית. הנייר והאור אינם רק מושגים של צילום עבורי אלא הם אובייקטים של מחקר המתייחסים למושגים של חומר ואנטי חומר. כמי שקיבלה בילדותה חינוך אירופאי קתולי, היופי עבורי איננו מילה גסה, אלא ערך תרבותי שהוא חלק בלתי נפרד ממני".

במשך 20 שנה עבדה פראנס, ילידת פריז, על הפרויקט המתמשך "שטח משותף" שבו צילמה כניסות לבתים בסביבה הקרובה לאזור מגוריה בתל-אביב. החיפוש שנעשה במשך שנים דרך המבט החברתי והסביבתי, הופנה עם הזמן פנימה, אל עבודה עם סורק ביתי בפרויקט "הצד האפל של הפומפיה". הסורק היה חלק מהתהליך של החזרת הסטודיו למרחב של הבית והוא אפשר לה להתבונן מחדש בחפצים הביתיים, חלקם שרירותיים, כמו סקוטצ' לכלים בניסיון להפקיע אותם משממונם ולהעניק להם פואטיות שאינה חלק מהיעוד היומיומי שלהם.

בהדרגה הונחו על הסורק חפצים בעלי מטען רגשי; תחרה מהמאה ה-18 שהייתה שייכת לסבתה, עטיפה של אתרוג, תבנית אפייה של אמה, ודמות בובה מספר ילדות.

הקיר של פראנס מכיל תחביר של עבודות שנעשו בתקופות שונות אך הן יוצרות יחד עבודה חדשה. היא בוחרת לייצר האחדה מונוכרומטית, תוך שמירה על השוני והייחודיות של חומריות ההדפסה של הצילומים.

נורית ירדן

"בדומה לצילומי הפנים שלי, גם בצילומי החוץ אני יוצרת מעין סטודיו ענק. זהו צילום אקראי שיש בו מניפולציה מבוויימת, שבאמצעותה אני רומזת לצופה שאין לתת אמון מוחלט במראה עיניים".

הקיר של נורית בתערוכה משלב עבודות מהספר 'ארוחה משפחתית', מהסדרה 'שבץ נא', 'מהתערוכה 'במרחק הליכה' ומהפייסבוק והיא רואה במארג כולו סוג של פורטרט עצמי. בתחביר הנוכחי אפשר למצוא דימויים של שעונית וטפטים, צעצועים, תמונה מהאלבום המשפחתי שאביה צילם, צילומי נערות, כרטיס של נערת ליווי ועוד.

בדימוי של מטוס אייר פראנס, היא בוחרת לצלם את המטוס מלמעלה, מעל העננים. נקודת מבט בלתי אפשרית, המייצרת בלבול ומשחק עם קנה המידה של אווירון צעצוע. ירדן מסמנת לצופה שהצילום אינו בהכרח דובר אמת. במשך שנים היו מרבית צילומיה מבוויימים וצולמו באור טבעי במרפסת הביתית. בשנתיים האחרונות החלה לצלם בחוץ, בסביבת הבית "את הדברים שעד היום בחרתי להתעלם מהם" להגדרתה. ירדן יוצרת בשנתיים האחרונות פרויקט לפייסבוק שבו היא מעלה סדרות של דימויים שהיא מצלמת ברחבי העיר: דימוי הפרחים בקיר שלה לקוח מהסדרה השבועית "פרחים לשבת" כמו גם הדימויים מתוך הסדרות "טיפ" ו"פועלים". המבט של ירדן על מה שנמצא בסביבה הקרובה מעלה תחושה של התבוננות מחדש בסתמי, היומיומי, הפאתטי והפואטי.

העין שלי, המחפשת את החיבור בין הקירות, נתקלת בדימוי חוזר של ילדה. דומה שמכל ארבעת הקירות היא הברורה והמובחנת. אולי הילדה היא יותר מדימוי, אולי ניתן להגדירה כעמדה. כנקודת מוצא ממנה מנסחת כל אחת מן האמניות את עמדת הדובר, את עמדת הצופה ואת עמדת המצלמה.

אצל איריס חסיד הילדות/נערות מישרות מבט למצלמה. קשר העין הגלוי מעיד על האמון וההכרות המוקדמת של המצלמות עם הצלמת. אך עמדת הצלמת אינה כה תמימה והצילום חושף נרטיב נוסף, את הלא מודע של המצלמות. את הפער בין מה שמצטלם במודע לבין מה שהמצלמה 'לוקחת' מהמצולם. למרות שהצילום מבוים ונובע מתוך הסכמה ושיתוף פעולה עם המצלמות, הוא מעלה דווקא תחושה של שיתוף פעולה עם הצופה. יש הרגשה מציצנית בצילומים כמו שיש בצילום של מצולמים בעל כורחם.

בקיר של נורית ירדן, שאינה מרבה לצלם ולהציג פורטרטים, ניתן להבחין בציר של שלושה דימויים של ילדה המשמשים כפרקטיקה של פורטרט עצמי; בשניים מן הפורטרטים המבט של המצלמת מופנה ישירות למצלמה. אחד הוא פורטרט עצמי, באחר נראית ילדה החובשת פאה בלונדינית. נורית מצלמת בת של חברה קרובה כאילו הייתה בבואה של עצמה. הפורטרט השלישי הוא צילום של ילדה על שפת אגם. צילום ילדות, שאינו צילום אלבום אופייני, בו צולמה ירדן על ידי אביה בטיול משפחתי בחו"ל. הילדה בצילום האגם, אינה מביטה בצלם, אך מבטו של הצלם נוכח ומטריד. שלושת המבטים האלו מייצרים מבט מורכב שניתן לומר שקיים בכל העבודות שירדן מציגה. המבט לעולם אינו תמים והצילום איננו אירוע אקראי, אלא תוצר של מהלך מחשבה מתוכנן.

דומה שהקיר של ירדן משלב את המבט הישיר שיש בקיר של איריס ואת המבט המתחמק ממבטו של הצלם שניתן למצוא בקיר של נועה בן נון מלמד; דימוי של ילדה ללא פנים, עם הגב למצלמה, אזכור לילדה שהייתה וגדלה לאישה כצללית, כמו שניתן אולי להעלות על הדעת בדימוי של שתי הכוסות הממתינות בדומייה על השולחן. כוס גדולה וכוס קטנה.

לילדה אצל נועה אין מבט, אלא נוכחות המתבוננת אל תוך הצילום עד שהצילום עצמו הופך להיות עדות של עצמו. כך גם חצאית התחרה של פראנס שלא ברור אם היא בגד אובייקט ממשי, פיסת בד מגולגלת, או בגד של בובה, אבל ללא ספק זהו הפריט שבו נמצאת העדות לילדה. מה שנשאר ממנה איננו מבט אלא שבריר של זיכרון, חומריות ללא גוף, ראייה המתרחשת דרך חוש המישוש וחוש הריח. זיכרון של ריח שעולה מהצבעוניות הצהובה של האתרוג.

הקירות מתחברים ומתפרקים ללא הרף. העבודות שנבחרו מתקופות שונות מקבלות כאן טיפול מחדש. דימויים מוכרים הוצאו מהקשרם, הודפסו שוב בגודל, בצבעוניות ובחומריות שונה, עד שנוצרת תחושת הזרה ויחסי היררכיה משתנים.

אולי בשונה מהצבה של ציור או אובייקט, הצילום כמדיום מציע אופציה של 'עשייה מחדש' REMAKE של לקסיקון איקונוגרפי. כזה שאינו מנסה ליצור רטרופקטיבה היסטורית, אלא להעמיד עמדה סובייקטיבית שבה, כמו בחיים, אנחנו בוחנים ומפרשים כל פעם אחרת את האופן שבו אנחנו זוכרים, חושבים ומפענחים את ההווה ואת ההווה שלו בו.